

довга тривалість експлуатації житла та стабільність його реальної економічної вартості (відносно до майже будь-якого виду майна) можуть, і в кінцевому рахунку повинні, слугувати основою механізму. Житло є одним з найкращих предметів застави, які відомі сучасній системі кредитування.

Житлове кредитування надає можливість купити своє власне житло не маючи великої суми грошей, а особливо за сучасних умов, коли ціни на квартири ростуть з кожним днем. Саме цей вид кредитування посідає досить значиме місце в кредитній системі, набуваючи все більше обертів. Окрім програм по купівлі житла існують програми по кредитуванню будівництва. У межах цих програм житлового кредитування є можливість скористатися кредитними коштами для будівництва житла своїми силами і за допомогою будівельних компаній.

Література

1. Банківська справа / За ред. Р.І. Тиркала. – Тернопіль: Карт-бланш, 2001. – 316с.
2. Бодрецький М. Проблеми довгострокового кредитування. -Банківська справа.-2006.-№4. С.83-93
3. Васюренко О.В. Банківські операції: Навч. посіб. – 5-те видання перероблене і доповнене. – К.: Знання, 2006. – 311с.- (Вища освіта XXI століття).
4. Ковальчук А.Т. Банківський кредит: правові засоби повернення.- К.: Знання, 2001.- 150 с..
5. Лагутін В. Д. Іпотечне кредитування в Україні: перспективи і можливі наслідки // Банківська справа. – 2005. - № 4. С.42-51.
6. Майкл Л. Даймонд Д. Базова структура систем фінансування житлового фонду - // <http://www.ipoteka.net.ua/>
7. Матіяш П. « Актуальність теми іпотечного кредитування. Стан та тенденції ринку житлового іпотечного кредитування» - №2(38) `2005 - Юридична газета – <http://www.yur-gazeta.com>.
8. Міхальська А. « Житловий кредит... Варто спробувати» -№21`2005 - Всеукраїнський журнал для молодих підприємців « Молодь і підприємництво»- <http://www.mipmagazine.com.ua>
9. М'якишевська О. М. Стан і перспективи іпотечного кредитування // Фінанси України. – 2005. - № 11. С.112-118.
10. Погорельцева Н. Особливості становлення іпотечного ринку в трансформаційній економіці // Банківська справа. – 2006. - №3. – С.26-38.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У ФОРМУВАННІ СТРУКТУРИ І РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Л. М. ПРИЙДУН, О. В. ДЗЮБЛЮК

Тернопільський національний економічний університет

В статті розкрито актуальність даного дослідження, визначено характерні особливості функціонування вітчизняної банківської системи на сучасному етапі. Описано негативні та позитивні наслідки припливу іноземного капіталу на банківську систему України.

Актуальність дослідження. Характерною рисою сучасної економіки є підвищення ролі банківських систем в економічному зростанні. Водночас відбувається посилення фінансової нестабільності, яка охоплює не лише національні економіки, а й поширюється у регіональному і світовому масштабі. Зазначена тенденція підсилюється відкритістю економік у цілому та банківських систем зокрема, внаслідок лібералізації міжнародної торгівлі фінансовими послугами. Подальший розвиток банківської системи України пов'язують з лібералізацією ринку фінансових послуг, яка поглиблюється і є загальноновизнаною світовою тенденцією. Масштабність проблеми в Україні зумовлюється тим, що темпи збільшення припливу іноземного капіталу щорічно зростають.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження вітчизняних вчених з питань припливу іноземного капіталу на банківську систему України знайшли відображення у працях О.В. Дзюблюка, О.Д. Заруби, А.М. Мороза, О.В.Кириченка, Л. О. Примостки, М.І. Савлука, та інших . Однак дане питання потребує подальших наукових досліджень.

Мета статті. Розкрити роль і значення іноземного капіталу у формуванні структури і розвитку банківської системи України. Визначити негативні та позитивні наслідки припливу іноземного капіталу на банківську систему України.

Основні результати дослідження. За даними Національного Банку України частка іноземного капіталу в українській банківській системі збільшилася з 27,6% на початок 2007 року до 35% станом на 01.01.2008 р. Збільшення присутності нерезидентів відбувалося одночасно зі збільшенням капіталізації банківської системи. За минулий рік зареєстрований статутний капітал банків виріс на 63% - з 26,3 млрд. грн. до 42,873 млрд. грн.

При цьому останнім часом експансія іноземного капіталу істотно набрала обертів. Українські власники банківських активів поспішають скористатися ажіотажем (на кожний привабливий український банк претендує мінімум 3 західні фінустанови) і високими цінами. Якщо на початок 2007 року кількість банків з іноземним капіталом склала 35, то до кінця їх було вже 47. Усього в 2007 році було продано 15 банків. Найбільшими угодами минулого року можна вважати продаж двох банків групи «ТАС» шведському Swedbank за \$735 млн. і банку «Форум» німецькому Commerzbank за \$600 млн. Уже цього року закрита угода із продажу UniCredit Group

«Укрсоцбанку» за 1,525 млрд. євро. Крім того, після довгих чутко про продаж і заперечень із боку самого банку, групі Intesa Sanpaolo (яка раніше хотіла купити «Укрсоцбанк», але угода зірвалася) за \$750 млн. був проданий «Правекс-Банк». Остаточне оформлення всіх останніх угод і збільшення капіталізації у вже проданих банках найближчим часом може збільшити частку іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі до 50%.

У силу відсутності явно привабливих активів у верхніх позиціях банківських рейтингів, інтерес іноземних інвесторів останнім часом посилюється до українських банків третього рейтингової десятки і навіть більш дрібні банки. Минулого року кіпрський Marfin Popular Bank придбав 99,2% «Морського транспортного банку» за \$137,4 млн., ізраїльський Bank Hapoalim купив 75,8% акцій АТ «Укрінбанк» за \$136 млн. на ринок вийшов навіть «Банк Грузії», що за \$150 млн. придбав 94,42% акцій «УБРП».

На думку аналітиків, Україна йде по шляху країн Центральної та Східної Європи, де від 60 до 90% банківського капіталу сконцентровано в руках нерезидентів. І місцеві експерти не завжди позитивно оцінюють вплив іноземного банківського капіталу на економіку країни. Крім того, з моменту вступу України до СОТ іноземні банківські групи одержать право відкривати в Україні свої філії, що значно збільшить як конкуренцію, так і ризики всієї фінансової системи. Ризики полягають у тому, що банки вкладають кошти в основному в іпотечні кредити, і у випадку кризи на перегрітому ринку нерухомості їх очікують проблеми.

Приплив іноземного банківського капіталу може мати свої позитивні та негативні сторони. Без західних інвестицій українська економіка не могла б рости настільки динамічно, однак через іноземні банки Україна фінансує економіку інших країн. Із приходом банків-нерезидентів прибуток буде активніше виводитися за кордон. Крім того, усе більше проявляється залежність від західного фінансування, що у випадку ускладнень на світових фінансових ринках може обернутися негативними наслідками для великих компаній-позичальників.

Обсяг угод купівлі/продажу українських банків може скоротитися - більшість великих банків, які могли становити інтерес для інвесторів, уже продані. Тому прогнозується можливість угод купівлі банків з першої тридцятки - вони можуть запропонувати певну частку ринку, мережу відділень і філій, напрацьовані технології і, звичайно ж, банківську ліцензію.

При цьому варто сказати, що в 2007 році намітилася тенденція виходу українських банків на міжнародний рівень: «Приватбанк» купив 75% акцій грузинського «Тао банку», а «Дельта-Банк» - 100% акцій білоруського «Атом-банку». Про наміри придбав уже в цей час заявляють і інші українські банки.

При розгляді ризиків, які виникатимуть при великих обсягах припливу капіталу, слід виділити так:

- швидке зміцнення національної валюти, яке знижує конкурентоспроможність вітчизняних виробників як на міжнародних, так і на вітчизняному ринках;

- поява в країні «гарячого» короткострокового капіталу, для якого властиві підвищена мобільність і чутливість до змін на міжнародних фінансових ринках. Значні обсяги такого капіталу можуть призвести до структурних перекосів в економіці, а термін його перебування в країні є практично не прогнозованим;

- наявність різних «ринкових бульбашок», тобто тих сегментів ринку, де суттєвий приплив капіталу може сприяти їх «перегріву», що характерно для країн з перехідної економікою;

- зниження ефективності національної грошово-кредитної політики. В умовах вільного руху капіталу практично неможливо дотримуватись її цільових показників, оскільки вони цілковито залежатимуть від непередбачуваної поведінки потоків капіталу.

При збільшенні обсягів припливу капіталу в країну необхідно буде переглянути курсову політику в бік уведення гнучкішого курсу гривні. Проте, політика підтримки валютного курсу і контроль за показниками інфляції в довгостроковій перспективі є несумісними, оскільки підтримка курсу в умовах великих надходжень капіталу завжди провокує інфляцію.

Також поряд із втратою бізнесової автономності з одночасним коливанням ліквідності фінансових структур можливе збільшення впливу фінансових ресурсів за межі вітчизняної економіки. Наслідком активної реалізації «іноземних» фінансових послуг може бути також інтенсивніше використання іноземної валюти у розрахунках і відповідне посилення ризиків мінливості валютних курсів та процентних ставок на ринку країни - реципієнта. Відкриті ринки швидко стануть міжнародними, а відтак - практично неконтрольованими національними регуляторними органами.

Серед позитивних моментів притоку іноземного капіталу у вітчизняний банківський сектор, можна виділити наступні: 1) швидке та ефективне впровадження передових методів банківської діяльності (система менеджменту іноземного банку та наявність новітніх інформаційних технологій може покращити ефективність функціонування національної банківської системи, підвищення корпоративної культури банківської справи, і культури продажів банківських послуг. Проте не варто переоцінювати власне технології іноземних банків. Українські банки в технологічному сенсі (комп'ютерні системи, програмне забезпечення) є дуже серйозними конкурентами; 2) впровадження в країні світових стандартів банківського сервісу (будь-яка послуга іноземного банку, що діятиме в Україні, виконуватиметься відповідно до стандартів відповідної банківської групи); 3) підвищення якості кредитного аналізу; 4) зростання обсягу кредитних ресурсів та посилення стабільності їх джерел та досвід здійснення роздрібних операцій, зокрема незабезпечених кредитів і перехресного продажу; 5) розширення спектру якісних послуг, комплексний підхід до обслуговування різних клієнтів; 6) здешевлення банківських послуг (за розрахунками експертів відміна бар'єрів у банківському секторі знизить вартість послуг на 21-28 %). Проте тут існують певні перепони, адже будь-яка материнська компанія, банк чи фінансова організація, яка дає ресурси дочірній структурі, мають обмеження обсягів таких ресурсів - ліміти для країн, ліміти на групу тощо. Це важливо враховувати тоді, коли іноземні банки чи великі банківські групи йдуть у роздрібний бізнес, котрий є перш за все джерелом фондування, джерелом пасивів. У будь-якому випадку материнська компанія не буде давати більше ресурсів, ніж банк може зібрати на місцевому рівні; 7) розширення системи страхування

банківських ризиків; 8) трансформація банківської системи в процесі розподілу кредитно-інвестиційних ресурсів; 9) запровадження міжнародного досвіду фінансового оздоровлення, реорганізації та реструктуризації банків, що набуває виключно важливого значення в умовах майбутніх об'єднань, поглинання і злиття банків; 10) покращення банківського нагляду і регулювання банківської діяльності; підвищення прозорості та безпеки банківського сектору; 11) зменшення можливості відмивання брудних коштів; 12) посилення розвитку конкуренції та прискорення процесу реформування банківського сектору; 13) підвищення кваліфікаційного рівня банківських працівників, так як вони будуть вимушені працювати за європейськими стандартами надання банківських послуг.

Водночас попри позитивні моменти слід відзначити і вплив негативних чинників: 1) іноземні банки можуть бути менш схильними до здійснення кредитної діяльності у приймаючій країні, наприклад, коли економічна ситуація в країні різко змінюється, або надавати кредити виключно великим компаніям, особливо компаніям з іноземним капіталом, лишаючи компанії з низьким кредитним рейтингом та роздрібний кредитний ринок місцевим банкам; 2) присутність іноземних банків послаблює позиції ще недостатньо розвиненої банківської системи країни. Місцеві банки, які не спроможні на рівних конкурувати з іноземними банками – банкрутують, що може призвести до фінансової нестабільності. Іноземні банки завдяки конкурентним перевагам залучають найбільш прибуткові вітчизняні ринки та клієнтів; 3) іноземні банки можуть проводити спекулятивну діяльність, не надаючи повний спектр якісних банківських послуг. Таке спостерігалось в Україні в другій половині 1990-х років, коли основною метою приходу частини іноземних банків було інвестування в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Після зниження ставок по ОВДП та зниження обсягів спекулятивних прибутків від цих операцій, такі банки (зокрема, «Кредіт Свісс Фьорст Бостон Україна» та «Сосьєте Женераль Україна») згорнули свою діяльність на українському ринку банківських послуг; 4) зростання залежності економіки, зокрема ринку праці та бюджету, від ефективності роботи інвесторів; 5) гіпотетично можливе зростання політичної залежності країни від країни походження інвестиції; 6) можлива монополізація ринку; 7) низький контроль за прямими іноземними інвестиціями у вітчизняну економіку, здійснюваними через філії іноземних банків. Ймовірно, що, кредитуючи економіку, іноземні банки віддаватимуть перевагу галузям і виробництвам, де високі прибутки й низькі ризики, а їх розвиток не створюватиме конкурентної переваги для іноземних підприємств. Ця ситуація може негативно позначитися на платіжному балансі країни.

На сучасному етапі розвитку банківської системи прихід міжнародних банківських гігантів не слід розглядати в якості прямої загрози для вітчизняного фінансового ринку. Навпаки, вони створюють здорові конкурентні відносини для вітчизняних комерційних банків, особливо у сфері кредитування. Банки, відібрані внаслідок жорсткої конкуренції, ефективніше використовують капітал, швидше адаптуються до ринкових нововведень, мають гнучку й стратегічно виважену політику, якісний менеджмент та ефективні інформаційні системи. Відбудеться розширення асортименту банківських послуг.

Оптимальним варіантом у сфері управління процесом зростання участі іноземних інвесторів у банківській системі є відсутність прямого регулювання меж участі іноземних інвесторів у банківській системі, і використання механізму відбору потенційних претендентів на придбання українських банків та створення банків за участю закордонних інвесторів. Разом з тим потрібно сприяти вдосконаленню організаційної структури банківського ринку (шляхом розвитку регіональних і спеціалізованих банківських установ) та зростанню рівня його конкурентоспроможності. Тоді не знижуватиметься довіра іноземних інвесторів до України. Це дасть змогу запозичувати зарубіжний досвід ведення банківського бізнесу, залучати дешеві фінансові ресурси з-за кордону, водночас залишаючи можливості для розвитку контрольованих українськими інвесторами банківських установ у формі регіоналізації та спеціалізації їх функціонування.

Література

1. Барановський О. Іноземний капітал на ринках банківських послуг України, Росії, Білорусі. // Вісник НБУ. – 2007. - №6. – с. 6-9.
2. Гриньков Д. Иностранные выходы [Банки с иностранным капиталом] // Бизнес - комплект. - 2008. - № 5. - С. 58-63
3. Корнеев В. Конкурентоспроможність банків України в умовах лібералізації ринків фінансових послуг. // Вісник НБУ. - 2007. - №11. – с. 14-18
4. Остапчук Я. Роль іноземного капіталу в банківській системі України // Финансовые риски. - 2007. - № 1. - С.41-47
5. Юрчук О. Діяльність банків у глобальному економічному середовищі // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. тез доповідей X Всеукраїнської науково-практичної конференції (22-23 листопада 2007 р.): У 2-х т.: Т.1.- Суми: УАБС НБУ, 2007. - С.46-48